

Pvm
9.4.2018

Dnro
TK- 01-536-18

Vastaanottaja
Eduskunta
Hallintovaliokunta

Viite
Asiantuntijalausuntopyyntö 26.3.2018

Asia
Tilastokeskuksen asiantuntijalausunto Hallintovaliokunnalla Hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt Tilastokeskukselta lausuntoa hallituksen esityksestä (HE 9/2018 vp) EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

Pyydettyä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan.

1. Yleistä

Voimassa olevan henkilötietolain (523/1999) 27 §:n mukaan rekisteröidyllä ei ole omien tietojensa tarkastusoikeutta silloin, kun rekisterissä olevia henkilötietoja käytetään yksinomaan historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten.

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 89 artiklassa säädetään mahdollisuudesta kansallisesti säätää poikkeuksista rekisteröityjen oikeuksiin silloin, kun tietoja käytetään yleisen edun mukaisiin arkistointitarkoituksiin taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten. Artiklan 1 kohdassa säädetään henkilötietojen käsittelyn edellytyksistä ja suojoitoimista. Artiklan 2 kohdan mukaan rekisteröidyn oikeuksista voidaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä säätää poikkeuksista 15, 16, 18 ja 21 artiklassa tarkoitettuihin oikeuksiin artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja edellytysten ja suojoitoimien täyttyessä siltä osin kuin tällaiset oikeudet todennäköisesti estävät mm. tutkimustarkoituksen tai tilastollisten tarkoitusten saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi.

Hallituksen esityksessä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentävään kansalliseen tietosuojalakiin esitetään säädettäväksi asetuksen sallimia poikkeuksia. Tietosuojalakiesityksen 31 §:n 2 momentissa säädettäisiin ehdoista, joilla tietosuoja-asetuksen 15, 16, 18 ja 21 artiklassa säädetyistä oikeuksista voidaan poiketa. Tietosuojalakiesityksen 31 §:n 3 momentissa säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta laatia tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi silloin, kun käsitellään asetuksen artikloissa 9 ja 10 tarkoitettuja tietoja ja rekisteröidyn oikeuksista halutaan poiketa.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan nyt tehtävä esitys vastaisi pitkälti myös nykytilaa, sillä henkilötietolain 27 §:n nojalla rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta, kun henkilötietoja käytetään yksinomaan historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Kuitenkin Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan nyt ehdotettu kansallisen tietosuojalain 31 § säännös

laajentaa tarkastusoikeutta merkittävästi tilastotarkoituksiin kerättyjen aineistojen osalta.

Kansallisen tietosuojalain 31 §:n 2 momentin mukaan rekisteröidyn oikeuksista poikkeaminen on sallittua, jos

- tilastoa ei voida tuottaa tai sen tarkoituksena olevaa tiedontarvetta toteuttaa ilman henkilötietojen käsittelyä.
- kyseessä olevan tilaston tuottamisella on asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan.
- tietoja ei luovuteta tai aseteta saataville siten, että tietty henkilö on niistä tunnistettavissa, ellei tietoja luovuteta julkista tilastoa varten.

Lisäksi rekisterinpitäjälle asetattisiin velvollisuus laatia yleisen tietosuojasetuksen 35 artiklan mukainen tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi. Tällä edellytyksellä korostettaisiin rekisterinpitäjän suunnitteluvelvollisuutta.

Poikkeaminen olisi hallituksen esityksen perustelujen mukaan kuitenkin mahdollista ainoastaan tarvittaessa. Täten poikkeaminen rekisteröidyn oikeuksista on mahdollista ainoastaan siltä osin kuin tällaiset oikeudet todennäköisesti estävät näiden erityisten tarkoitusten (esim. tilastointi) saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi.

Tilastokeskus toivoo, että yleisen tietosuojasetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa käytettäisiin koko laajuudessaan ja nykytila säilyisi, jos se asetuksen sallimissa liikkumavarassa on mahdollista.

2. Tilastotarkoituksiin kerätyt aineistot ja aineistojen säilyttäminen

Tilastolain (280/2004) tarkoituksena on lain 3 §:n mukaan varmistaa yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnittelua varten tarvittavan luotettavan tilastotiedon saanti. Tilastolain 3 §:ssä valtion viranomaisille asetetaan myös velvoite edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä.

Tilastoviranomaisilla on hallussaan laajat tilastointitarkoituksiin kerätyt aineistot (tilastoaineistot). Tilastoinnin periaatteiden ja tilastoaineistojen säilyttämisvelvoitteen vuoksi tilastoaineistojen määrä kasvaa jatkuvasti.

Esimerkiksi väestötilastoinnin osalta on Tilastokeskuksessa tällä hetkellä yli kahdeksaan miljoonaan henkilöön liittyviä tietoja. Keskimäärin henkilöä kohden on lähes 100 eri tietoa vuosittain. Väestötilastotietoja on sähköisessä muodossa vuodesta 1970 lähtien. Pelkästään väestörakennetietoja on 164 miljoonaa riviä. Kaiken kaikkiaan Tilastokeskuksen väestötietovarasto on suuruudeltaan 945 gigatavua. Väestötilastot ovat vain osa henkilöitä koskevia tilastotietoja. Yksittäisen kansalaista koskeva tietomäärä on hyvin laaja ja lisäksi se perustuu tilastokäsitteisiin (esimerkiksi käyttö- ja asumistulo), jotka saattavat rekisteröidyille olla hyvinkin vieraita.

Tilastotointia ja tietoturvaa valvotaan valtion valvontaviranomaisten toimesta ja asiasta säädetään useissa laeissa. Tilastoprosessi ja tilastointijärjestelmät on rakennettu muun muassa tietoturvasyistä siten, että kaiken yksittäistä henkilöä koskevan tiedon koostaminen on työlästä. Pääsääntöisesti tilastoaineistoissa ei ole henkilötunnusta eikä muita henkilöä yksilöiviä tietoja kuin tilastointiprosessin alkuvaiheessa eli tietojen keruussa. Pääsy henkilötunnuksiin on vain rajatun asiantuntijajoukon hallussa.

Tarkistusoikeuden laajentaminen koskemaan myös tilastoaineistoja edellyttää uusien tietojärjestelmien rakentamista ja sellaisen toiminnon luomista, joka on logiikaltaan täysin erilainen kuin Tilastokeskuksen ydintoiminta (esimerkiksi tietoturvallinen yhteydenpito yksittäiseen kansalaiseen). Uusissa tietojärjestelmissä tarkastusoikeus voidaan paremmin huomioida, mutta käytössä oleviin tuotantojärjestelmiin tällaisen toiminnon toteuttaminen taloudellisista ja resurssisyyistä haastavaa tai jopa mahdotonta.

Voimassa olevan henkilötietolain mukaan tilastotarkoituksiin kerätyt aineistot jäävät tarkastusoikeuden ulkopuolelle ja tarkastusoikeuden toteuttamiseen liittyviä asioita ei ole tarvinnut ratkaista. On arvioitavissa, että ainakin hetkellisesti lainsäädännön muuttuessa tarkastuspyyntöjä tulisi. Tarkastuspyyntöjen toteuttamiseen tarvittavat resurssit ovat pois tilastotuotannosta.

Tilastokeskus toivookin, että yleisen tietosuoja-asetuksen kansallista liikkumavaraa tarkastusoikeuden toteuttamisessa käytettäisiin koko asetuksen sallimassa laajuudessa.

3. Tietojen oikeellisuus

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä ("täsmällisyys")

Tilastolain (280/2004) 4 §:n 1 momentin mukaan tilastojen laatimista varten tulee ensi sijassa käyttää hyväksi julkishallinnon tehtävien hoitamisessa kertyneitä sekä elinkeinon- ja ammatinharjoittajien, yhteisöjen ja säätiöiden tavanomaisen toiminnan seurauksena syntyneitä tietoja. Merkittävä osa tilastotarkoituksiin kerätyistä tiedoista tulee muualta kuin rekisteröidyltä itseltään. Tilastoaineistot muodostetaan eri tietolähteistä yhdistelemällä. Eri tietolähteistä saatuja tietoja vertaillaan sekä tarvittaessa korjataan ja täydennetään.

Tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja ei käytetä rekisteröityä koskevaan päätöksentekoon, jolloin niiltä ei edellytetä samaa täsmällisyyttä ja oikeellisuutta kuin hallinnolliseen käyttöön ja päätöksentekoon tarkoitetuilta rekistereiltä.

4. Tiedon korjaaminen alkuperäisessä tietolähteessä

Tilastoviranomaisten tietoaineistot sisältävät tietoja, joita tiedot tilastoviranomaiselle toimittanut viranomainen käyttää rekisteröityä koskevaan päätöksentekoon. Tilastoviranomaisella ei ole oikeutta edes rekisteröidyn suostumuksella pyytää rekisteriviranomaista korjaamaan virheellisiä tietoja.

Euroopan tilastoista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) No 223/2009 johdanto-osan 27-kohdassa todetaan, että olisi ehdottomasti kiellettävä salassapidettävien tietojen käyttäminen muihin kuin yksinomaan tilastotarkoituksiin, kuten hallinnollisiin, oikeudellisiin tai verotuksellisiin tarkoituksiin, tai niitä tilastoyksiköitä koskeviin tarkistuksiin, joita tiedot koskevat. Vastaavasti kansallisen tilastolain (280/2004) 13 §:ssä säädetään, että tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja ei saa luovuttaa käytettäväksi tutkinnassa, valvonnassa, oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätöksenteossa eikä muussa vastaavassa henkilöä, yritystä, yhteisöä tai säätiötä koskevan asian käsittelyssä. Jos rekisteröity haluaa korjata virheellisen tiedon sen alkuperäisessä lähteessä, on rekisteröidyn itse käännyttävä tiedot tilastoviranomaiselle toimittaneen rekisteriviranomaisen puoleen.

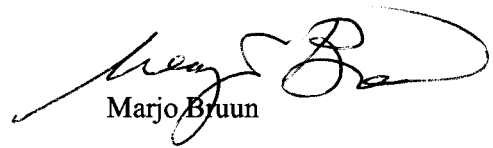
Pvm

9.4.2018

Dnro

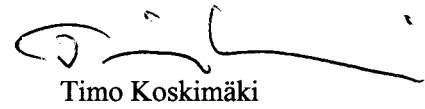
TK- 01-536-18

Pääjohtaja

Marjo Bruun

Tilastotuotannon ylijohtaja

Timo Koskimäki